

V. Kovalenko

КОЛИ БОГ СТАЄ ЗБРОЄЮ

Переслідування за релігійними переконаннями в ході
воєнного конфлікту на сході України

Квітень 2015

Звіт підготовано Центром Громадянських Свобод та Міжнародним партнерством за права людини у рамках платформи “Громадянська солідарність”.

МППЛ та ЦГС висловлюють особливу подяку Максиму Васіну та Інституту релігійної свободи у Києві, Україна.

Роботу було виконано завдяки гранту, одержаному від фундації “Відкрите суспільство”.

Розробка, редагування та координація:

ЦГС: Олександра Новічкова, Марія Томак

МППЛ: Світлана Валько, Вікторія Купер

Для подальших питань за темою звіту, для зворотного зв'язку та одержання копій, пишiть на електронну адресу: victoria.cooper@iphronline.org

МППЛ – Міжнародне партнерство за права людини

Площа Авіації 7а
1070 Брюссель, Бельгія
www.iphronline.org
iphronline.org

ЦГС – Центр Громадянських Свобод

вул. Басейна 9Г, офіс 25
01004 Київ, Україна
<http://ccl.org.ua>
ccl.org.ua@gmail.com

Дискламація:

Висловлені у цьому документі погляди є авторськими та не можуть сприйматися як такі, що відображають офіційну позицію Міжнародного партнерства за права людини (МППЛ), Платформи “Громадянська солідарність” (ПГС), Центру Громадянських Свобод (ЦГС) або фундації “Відкрите суспільство”.

Відтворення та переклад дозволені лише для некомерційних цілей за умови обов'язкового посилання на джерело та попереднього повідомлення видавця.

ЗМІСТ

1. ВСТУП.....	3
2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
3. РЕЛІГІЙНИЙ ЛАНДШАФТ УКРАЇНИ	4
4. ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ.....	5
5. РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР КОНФЛІКТУ	6
6. ОЗБРОЄННІ РОСІЙСЬКІ РАДИКАЛИ ТА ПРАВОСЛАВНІ ДОГМАТИ.....	8
6.1 Всевелике військо Донське	9
6.2 Руська православна армія.....	9
6.3 Участь духовенства УПЦ МП у конфлікті.....	10
7. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА РЕЛІГІЙНОЮ ОЗНАКОЮ ТА КОНФІСКАЦІЯ ЦЕРКОВНОГО МАЙНА ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ЦІЛЕЙ	12
7.1 Міжцерковний молитовний марафон у Донецьку	12
7.2 Українські греко-католицька та римо-католицька церкви	14
7.3 Українська православна церква Київського патріархату.....	16
7.4 Протестантські та євангелічні церкви.....	16
8. ВИСНОВОК	21

1. ВСТУП

Центр Громадянських Свобод (ЦГС) був заснований в Києві 2007 року для просування цінностей прав людини, демократії і солідарності в Україні та Євразії. НДО розташована у Києві, Україна. Минулого року Центр Громадянських Свобод розпочав збір інформації про порушення прав людини під час подій Євромайдану та згодом у Криму та на Донбасі. ЦГС провадить цю роботу, направляючи мобільні групи в різні звільнені частини Донбасу, щоб зібрати та перевірити інформацію про порушення прав людини.

Міжнародне партнерство за права людини (МППЛ) – неприбуткова організація, розташована у Брюсселі. Заснована у квітні 2008, вона ставить собі за мету підтримати громадські організації у їхній діяльності з викорінення порушень прав людини та допомогти їм привернути увагу міжнародної спільноти до місцевих проблем та їхнього вирішення. На даний час команда МППЛ розслідує воєнні злочини та злочини проти людяності в Україні шляхом опитування жертв насилля, дослідження місць конфлікту та збору доказів. Ціль – зібрати достатньо вагомих підтверджень, щоб боротися проти безкарності порушників прав людини та допомогти постраждалим домогтися справедливого розгляду їхніх позовів в судових процесах на національному та міжнародному рівнях.

Разом робочі групи ЦГС та МППЛ зібрали численні свідоцтва, підтвердження та докази різних злочинів проти людяності та воєнних злочинів, які мали місце у східній Україні протягом 2014-2015 років. Викрадення, катування та інше жорстоке поводження, невибіркові обстріли та переслідування за висловлення своїх поглядів – усе це поміж тих злочинів, які відбуваються сьогодні в зоні конфлікту. Аналіз цих злочинів показав системність та масштабність переслідувань за релігійні переконання. Крім того, ретельне дослідження ряду випадків свідчить про те, що релігія є одним з ключових мотивів та обґрунтувань злочинної діяльності зі сторони протизаконних збройних угруповань в так званих Донецькій та Луганській Народних Республіках.

Методологія, використана у підготовці цього дослідження включає: свідчення очевидців та постраждалих, інтерв'ю з духовенством і церковною владою регіону, інтерв'ю з експертами та спеціалістами у сфері релігії, теоретичні дослідження, аналіз наявних аудіо- та відеоматеріалів.

Цей звіт визначає основні злочини, скоєні на основі релігійної дискримінації, а також демонструє як протизаконні угруповання бойовиків використовують релігію в риториці переслідувань. Ми сподіваємось привернути увагу зацікавлених сторін міжнародної спільноти до цих тяжких злочинів з метою припинення подібної діяльності шляхом реалізації спільної стратегії.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Після окупації Криму російською армією в березні 2014 року проросійські військові угруповання захопили контроль над кількома містами в Донецькій і Луганській областях та проголосили ці території Донецькою Народною Республікою (ДНР) та Луганською Народною Республікою (ЛНР). У відповідь на ці дії українська влада оголосила про початок антитерористичної операції в регіоні. На звільнення територій було відправлено підрозділи Збройних Сил України та добровольчі батальйони. Проте за військової, фінансової та політичної підтримки від Росії проросійські військові угруповання утримують зайняті позиції й конфлікт залишається невирішеним.

До початку конфлікту, релігійна панорама України відрізнялась різноманітністю з відносно високим рівнем релігійності населення та свободою сповідувати будь-яку релігію. У травні 2014 року так звана ДНР проголосила православ'я Московського патріархату головною релігією регіону. Протизаконні озброєні угруповання під прапорами Російської православної армії та козацької армії, відкрито висловлюючи свою приналежність до православ'я, почали "хрестовий похід" по Донбасу. Стало відомо, що частина священників Української православної церкви Московського патріархату тим чи іншим чином підтримували ці протизаконні військові угруповання в їхній кампанії проти представників протестантських, євангельських і католицьких церков та православних вірян, які не визнають Московський патріархат.

3. РЕЛІГІЙНИЙ ЛАНДШАФТ УКРАЇНИ

Релігійний ландшафт України загалом характеризується різноманітністю та високим рівнем релігійної толерантності. За статистичними даними, з 45,5 мільйонів українців,¹ 67 % називають себе вірянами і майже три чверті говорять про необхідність поважати кожную релігію.² Для більшості, релігія є внутрішньою духовною потребою, тому скоріше оцінювалася як важлива складова традиційного й культурного контексту, ніж інституціолізована віра.

Станом на початок 2014 року, в Україні діяли 35 тисяч зареєстрованих релігійних організацій, а також 1653 незареєстровані організації.³

Міністерство культури України зазначає, що релігійна мережа в Україні представлена 55 деномінаціями.⁴ Безсумнівно, більшість з цих деномінацій належать до християнства. Згідно з останніми дослідженнями незалежного аналітичного центру Разумкова, 71 % вірян асоціює себе з православним християнством. За тими ж даними, чверть з тих, хто називає себе православними належать до Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ КП) та Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП); менше 1,5 % є парафіянами Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), в той час як 41 % вважають себе "просто православними". Три православні церкви єдині доктринально. Різниця між ними полягає в їхніх політичних поглядах: УПЦ МП займає проросійську позицію, в той час

¹ Державна служба статистики України, 1 січня 2013

² Центр Разумкова, квітень 2013

³ Дані Державного департаменту у справах національностей та релігій, 2014
<http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2014/55893/>

⁴ Звіт Міністерства культури України
<http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/327651;jsessionid=C576ABCB3D48CB82182949A7237D6CDE>

як УПЦ КП та УАПЦ мають проукраїнські переконання.

Українська греко-католицька церква (УГКЦ) – найбільша неправославна спільнота, що оцінюється в 5,7 % вірян. Натомість Римо-католицька церква приваблює 1,4 % вірян.⁵

Незалежні дослідницькі агентства оцінюють мусульманське населення 500000, що переважно належить до великої етнічної групи кримських татар.⁶ За оцінками, в країні також мешкає 103600 євреїв, проте деякі місцеві лідери називають число 370000.⁷

Протестантська спільнота представлена широким колом релігійних організацій. Цей напрямок християнства активно розростається з огляду на інституціоналізацію його мережі: понад чверть усіх зареєстрованих релігійних організацій належать протестантам.⁸ Багато протестантських церков діють на сході України.

У конституційному та правовому контексті Україна проголошує себе світською державою. Свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної та провадити релігійну діяльність гарантовано статтею 35 Конституції (від 28 червня 1996 року).⁹ Відсутність дискримінації за релігійними ознаками гарантовано статтею 24: "Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками". Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" було ухвалено 23 квітня 1991; він надав релігійним організаціям правовий статус з правом на придбання майна, участь в судових процесах та проведення богослужінь. У 2006 році цей закон пройшов детальний аналіз Консультативної ради ОБСЄ з питань свободи релігії або переконань, котрий визначив, що попри розпливчатість та неясність певних положень, проект закону відповідає вимогам міжнародних документів та найкращій практиці в сфері свободи релігії та віросповідання.¹⁰

4. ВІЙСЬКОВИЙ КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Після окупації Кримського півострова російськими військами у березні 2014, проросійські сепаратисти разом з великою кількістю озброєних російських громадян захопили контроль над більшою частиною Донецької та Луганської областей, проголосивши їх Донецької Народною Республікою (ДНР) та Луганською Народною Республікою (ЛНР). Ще до початку ескалації конфлікту, російські медіа активно просували ідеї сепаратизму на південному сході України, апелюючи до заборони російської мови, культури та православ'я Московського патріархату, тим самим розпалювали громадське обурення в Росії та південному сході України, де проживає багато росіян.

У свою чергу, українська влада, місцеві медіа та переважна більшість їхніх західних

---

⁵ Центр Разумкова, квітень 2013

⁶ Український науковий журнал: <http://social-science.com.ua/article/84>

⁷ Україна 2013. Звіт Комісії США з міжнародної релігійної свободи: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2013/eur/222279.htm#>

⁸ У цьому дослідженні до протестантів віднесено: євангелістів, баптистів, п'ятидесятників, адвентистів сьомого дня, лютеранів, англіканів, кальвіністів, методистів, пресвітеріанів, свідків Єгови, та членів церкви Ісуса Христа святих останніх днів (мормонів)

⁹ Стаття 35 Конституції України від 28 червня 1996

¹⁰ Андрій Сороковський. Сучасна Україна на культурній мапі Європи. С. 76

колег пояснюють зріст насильства на Донбасі прямим військовим втручанням Росії. Вони наголошують, що від початку повстання на Донбасі, навесні 2014, воно було очолене озброєними російськими бойовиками та російськими військовими розвідниками. У процесі документування військових злочинів у регіоні, починаючи з жовтня 2014, робочі групи МППЛ та ЦГС зібрали численні свідчення на підтримку цих тверджень. Відеокадри, доступні в Інтернеті, також вказують на те, що російські громадяни беруть участь у бойових діях та в деяких випадках очолюють та координують їх.

5. РЕЛІГІЙНИЙ ВИМІР КОНФЛІКТУ

У березні 2014 року голови найбільших церков та релігійних організацій в Україні, за винятком Української православної церкви Московського патріархату підписали спільну заяву, що засуджувала звинувачення російських медійників: "В нашій державі немає утисків за ознакою мови, нації, віросповідання. Тому ми свідчимо – всі намагання російської пропаганди представити події в Україні як «фашистський переворот» і «перемогу екстремістів» абсолютно не відповідають дійсності".

Незабаром, після того як пропозиція Президента Росії Володимира Путіна щодо введення військ в Україну була ухвалена Верховною Думою Росії, Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВСЦіРО) також підписала офіційну заяву, у якій зазначалось, що "введення військових сил іншої держави на територію України є загрозою не тільки для нашої країни, але й для миру та спокою на Європейському континенті загалом". Рада також наголосила, що визнає владу України легітимною.¹¹

Всеукраїнська рада церков та релігійних організацій (ВСЦіРО) виступає зі спільною заявою щодо воєнного конфлікту на сході України, липень 2014

¹¹ Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій: <http://vrciro.org.ua/ua/statements/380-council-of-churches-statement-on-decision-of-russian-military-invasion>

Українська православна церква Московського патріархату в цілому уникала зайняття будь-яких позицій, засуджуючи агресію обох сторін та закликаючи до миру.

16 травня 2014 представники так званої Донецької Народної Республіки ухвалили текст своєї власної "конституції". У статті 9 цього документа вказано, що "первісною та панівною вірою є Православна віра..., що сповідується Руською Православною Церквою (Московський Патріархат. Історичний досвід і роль Руської Православної Церкви (Московський Патріархат) визнаються та поважаються, в тому числі, як основоположні стовпи Руського Світу".¹²

Ідея "Руського Світу", якою Володимир Путін пояснює свої політичні дії щодо України, закликає до єднання людей на історичній території Давньої Русі та збереження єдиних цінностей – російської мови, релігії, духовності та способу життя. Ця концепція була проголошена Патріархом Російської православної церкви (РПЦ) Кирилом. При описі поняття Патріарх включив до нього країни колишнього радянського союзу – Україну, Білорусь та Молдову. На відкритті третьої щорічної Асамблеї фонду "Руський Світ" в листопаді 2009 року він зазначив: "... необхідно чітко розуміти, що таке собою сьогодні Руський Світ. Мені здається, якщо ми будемо вважати його єдиним центром тільки Російську Федерацію в сучасних кордонах, то тим самим ми погіршимо проти історичної правди і штучно відсічемо від себе багато мільйонів людей, які усвідомлюють свою відповідальність за долю Руського Світу і вважають його створення головною справою свого життя. Ядром Руського Світу сьогодні є Росія, Україна, Білорусь...".¹³

У серпні 2014 року, патріарх Кирило написав відкритого листа до Найсвятішого Патріарха Варфоломія I, головного очільника світового православ'я, в якому він назвав війну на Донбасі релігійною війною.

У своєму зверненні Московський патріарх звинуватив представників Української греко-католицької церкви та протестантських лідерів у проповіді ненависті до православної церкви, закликах до захоплення православних святинь та викорінення православ'я, починаючи з осені 2013 року. Він також звинуватив уніатів та схизматиків (УГКЦ та протестантів) у прямій агресії відносно духовенства канонічної Української православної церкви в ході бойових дій на сході країни.

Цей лист було оприлюднено Відділом зовнішніх церковних зв'язків РПЦ та поширено популярним російським порталом "Православ'я та світ", проте незабаром лист зник з офіційного веб-сайту.¹⁴

Голови УГКЦ та УПЦ КП засудили звинувачення Московського патріарха як безпідставні та позбавлені жодних істотних доказів. Очільник УПЦ КП також спростував твердження про релігійний характер війни на Донбасі, назвавши її війною між Росією та Україною, що має завойовницький характер.¹⁵

¹² Інформаційний портал ДНР: <http://dnrespublika.info/o-pecnyblyke/konstituciya-doneckoj-narodnoj-respubliki/>

¹³ Офіційний веб-сайт Московського патріархату: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>

¹⁴ Pravmir.ru, скріншот доступний:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3Ar_hsGnjb8FwJ%3Awww.pravmir.ru%2Fpatriarh-kirill-obratilsya-k-predstoyatelyam-pravoslavnyih-tserkvey-s-prosboj-vozyvisit-golos-v-zashhitu-pravoslavnyih-na-vostoke-ukrainyi%2F+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ru

¹⁵ Портал "Релігія в Україні": http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/26750-ugkc-i-upc-kp-nazvali-nepravdoj-zayavlenie-patriarxa-kirilla-o-situacii-na-Donbase.html

Після відносного затишшя улітку 2014 року, 17 лютого 2015 року на засіданні Вищої церковної ради РПЦ патріарх Кирило заявив, що військовий конфлікт в Україні є громадянською війною.¹⁶ Патріарх підтвердив, що від початку бойових дій РПЦ не займала жодної зі сторін та цілковито підтримує усі миротворчі ініціативи.

Таким чином, більшість українських деномінацій висловились на підтримку конституційної єдності України. УПЦ Московського патріархату з цілком зрозумілих причин залишається нейтральною у світлі нібито позапартійної позиції головної Російської православної церкви.

6. ОЗБРОЄНІ РОСІЙСЬКІ РАДИКАЛИ ТА ПРАВОСЛАВНІ ДОГМАТИ

Попри те, що Російська православна церква, як і Кремль, офіційно спростовують будь-яку роль у розпалі та посиленні сум'яття в Україні, є чимало доказів тісних взаємозв'язків між Московським патріархатом та проросійськими бойовиками від часу, коли останні захопили контроль над українськими територіями навесні 2014 року.

Серед протизаконних збройних угруповань на територіях самопроголошених ДНР та ЛНР два казачих батальйони асоціюють себе з православ'ям. Вони змагаються під релігійними прапорами та, називаючи себе захисниками Руського Світу, тероризують релігійні громади, конфісковують церковне майно, ув'язнюють та вбивають священство. Відкриті джерела та свідчення очевидців підтверджують, що ці озброєнні угруповання мають місцеву підтримку від священства УПЦ МП та РПЦ.

У цілому казаки діють як етнокультурна організація. У складі Російської православної церкви діє особливий Синодальний комітет зі взаємодії з казачеством,¹⁷ також діє Рада у справах казачства при Президенті Російської Федерації.¹⁸ Організація стверджує, що захищає православ'я та цінності Руського Світу, водночас їхні висловлювання мають яскраво виражені відтінки ксенофобії та насильства. Наприклад, Битва Гномів, військовий табір, де молодих казаків навчали користуватися зброєю, було засновано в Криму 2010 року під патронатом Синодального комітету РПЦ.

Казаки також утворюють мережу озброєних угруповань уздовж південно-східного кордону Росії та східної України. Протягом кількох десятиліть вони були задіяні у воєнних конфліктах на пострадянському просторі Придністров'я, Абхазії та Сербії. Микола Митрохін, один з провідних дослідників радикальних тематик у Російській Федерації визначає їх правими екстремістами-вихідцями зі "слов'янських" воєн першої половини 90-х та учасників державного перевороту в Москві в жовтні 1993 року, а також їхніх послідовників. Найбільш відомі дії пізніших груп – мінометні обстріли посольства США в Москві у 1995 та 1999 роках, замах на Анатолія Чубайса, колишнього начальника штабу Президента Російської Федерації, а згодом президента Електроенергетичної ради СНД, та вибух у поїзді Грозний-Москва у 2005 році.¹⁹

Безпосередня участь казачих угруповань у військовому конфлікті на сході України загальновідома та розрекламована від початку конфлікту в квітні 2014 року. Одна з

¹⁶ <http://www.patriarchia.ru/db/text/3996574.html>

¹⁷ <http://www.skvk.org>

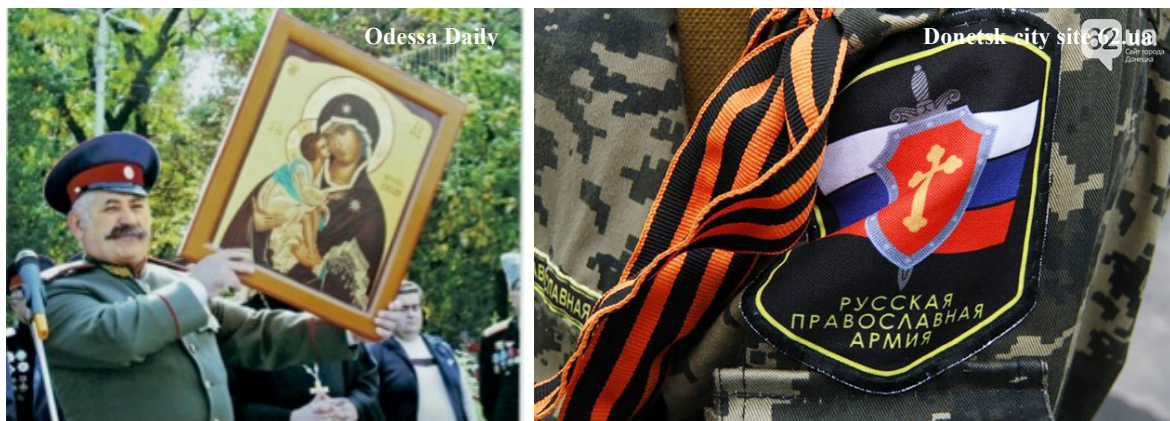
¹⁸ <http://www.skvk.org/o-sovete>

¹⁹ http://eng.globalaffairs.ru/number/n_7324

найвідоміших медіа-фігур – Казак Бабай, справжнє ім'я якого Олександр Можаяєв. Він прибув на Донбас з Кубані, регіону Росії, розташованого близько до кордону з Україною та називає себе "відомим захисником російськомовного населення Донбасу та Криму".²⁰

6.1 Всевелике військо Донське

Всевелике військо Донське – батальйон у східній Україні, створений з казачих формувань Ростова-на-Дону Російської Федерації. У своєму зверненні та наказі до казачої спільноти отаман батальйону Микола Козіцин назвав озброєний конфлікт "окупацією України поляками, румунами та угорцями, які експлуатують українські ресурси та прагнуть винищити місцеве слов'янське населення".²¹ Веб-сайт організації заохочує інших казаків вступати до лав війська, щоб "встати за наших кровних братів" та наголошує, що його головна мета – відстоювати християнські звичаї. Також він запевняє в цілковитій підтримці Російської православної церкви (хоча про взаємоповагу до інших релігій також зазначається).²² Наталія Гончарова, яку в травні 2014 року підозрювали у встановленні контактів з протизаконними військовими угрупованнями, з надією знайти її викраденого чоловіка, повідомила, що на прапорі батальйону, встановленому на вході в прокуратуру Лисичанська, зображено культовий лик Христа. Свідоцтва постраждалих, яких було взято в заручники та катовано групою

Микола Козіцин, отаман Всевеликого війська Донського (ліворуч). Шеврони Руської православної армії (праворуч)

Козіцина та групами, очолюваними його колегою, ватажком Павлом Дрьомовим, стверджують, що ці протизаконні військові угруповання наразі є одними з найжорстокіших серед діючих у східному регіоні України.

6.2 Руська православна армія

Руська православна армія, одне з найактивніших протизаконних військових угруповань, також пропагує православні ідеї. Їхнім девізом є "воїни за віру, браття Великоросії, ми возз'єднаємо весь південний схід", а їхній прапор містить зображення християнського хреста.²³ Це протизаконне військове угруповання було сформоване в лютому 2014 та очолене колишнім російським офіцером Ігорем Гіркіним (Стрелковим).

²⁰ <https://www.youtube.com/user/KazakBabaj/videos>

²¹ <http://vvd2003.narod.ru>

²² <http://vvd2003.narod.ru>

²³ <https://vk.com/rus.p.army>

Як стверджується, в їхній штаб-квартирі в місті Слов'янськ, яке проросійські бойовики займали з квітня по червень 2014 року, було скоєно чимало тяжких злочинів (викрадень, катувань, жорстокого поводження та вбивств).

6.3 Участь духовенства УПЦ МП у конфлікті

За свідченнями місцевих жителів Святогорська Донецької області, Лавра УПЦ МП надавала свої житлові приміщення в користування групам бойовиків на початку бойових дій. Саме ці озброєні угруповання відправились на штурм та захопили адміністративні будівлі в Слов'янську та Горлівці. За словами очевидців, саме тут розташовувались на початку бойових дій Вячеслав Пономарьов, згодом самопроголошений мер Слов'янська та колишній полковник Збройних Сил Росії, теперішній військовий лідер Ігор Безлер на прізвисько "Біс".²⁴ Священники Лаври спростовують ці звинувачення.

Вілла Марія, культурний центр УПЦ МП в Слов'янську, також стала притулком для протизаконних угруповань бойовиків. За свідченням Валерія Ступко, працівника сусіднього з культурним центром музею, 12 квітня 2014 року важкоозброєні люди в масках залишили центр та через провулки пройшли до головної будівлі міліції Слов'янська. Лише за декілька хвилин вони захопили будівлю міліції, а згодом почали серію нападів на урядові будівлі по всій східній Україні.

Багато священників Донецької та Луганської областей надавали моральну та духовну підтримку протизаконним озброєним угрупованням, що порушували права людини та закон, переслідуючи українську владу та громадян, які відкрито висловлювали свої проукраїнські погляди. Багато фото- та відео матеріалів, поширених через мережу Інтернет зображають священників, які освячують прапори, контрольно-пропускні пункти, вогнепальну зброю та благословляють дії бійців проти "грішників", "розкольників" і "американських агентів".

Отець Олег із УПЦ МП прибув до Слов'янська з Горлівки після того, як проросійські бойовики зайняли місто. Він служив у соборі Святого Духа на площі Революції після того як попередній капелан утік з окупованого міста. Він також служив капеланом для батальйону Ігоря Гірка (Стрелкова) – колишнього російського офіцера розвідки, що очолив протизаконно сформовані сили в Слов'янську. Отець Олег освячував бойові прапори та благословляв проросійських бійців перед боєм. Після звільнення Слов'янська українською владою, деякі з місцевих жителів скаржилися на дії священників, але отець Олег спростовує звинувачення у підтримці бойовиків, стверджуючи, що він лише молився за мир.²⁵

²⁴ <http://www.unian.net/politics/908218-boevikov-v-slavyanske-priyutuli-v-mestnom-pravoslavnom-tsentre-shtepa.html>

²⁵ http://censor.net.ua/video_news/294730/tam_nelyudi_eti_nochevali_eli_i_pili_a_prihojan_nastavlyali_na_put_dnr_jiteli_slavyanska_obvinyayut

Отець Олег (ліворуч) з бойовиками Російської православної армії. Головнокомандувач Російської православної армії Ігор Гірін (праворуч) з прапорами РПА та ДНР

Отець Віталій Веселий, протоієрей церкви Воскресіння в УПЦ МП та голова Центру слов'янської культури також відіграє важливу роль в розпалюванні антиукраїнських настроїв у Донецькій області, а також в окупації Слов'янська. Протягом років отець Віталій виголошував ідею про те, що України, як легітимної держави, не існує. Йому висунули звинувачення й у наданні притулку повстанцям. Саме на території, що належить його церкві вони готували план захоплення Слов'янська. Священик заперечує свою участь, заявляючи, що він дізнався про прибуття озброєних бійців у Центр від інших служителів. Він переконує, що просив їх покинути приміщення Вілли Марія, але вони відмовились, тож він був безсилий проти озброєних бойовиків.

За словами отця Володимира Коскіна, священика з Маріуполя, якого полонили під час окупації, один зі священиків УПЦ МП Донбасу керував каральною операцією в підвалі його церкви, де було обладнано камеру тортур. Після оприлюднення цього факту, УПЦ МП заявила про відлучення цього священика від церкви задовго до тієї події. Тим не менш, є світлини, які підтверджують, що він правив службу в храмі принаймні за тиждень до заяви.

Інший заручник, полонений повстанцями, які захопили приміщення державних установ у Донецьку (цитуються анонімно з міркувань безпеки), свідчить: "Православні священики прибули з Новосибірська та напилися разом з М'ясником [бойовиком протизаконного військового угруповання]. Вони приїхали проповідувати свою віру, бо ми не канонічні православні, "неправильні". Ці священики одягнули казачі шапки та взяли до рук шаблі, вигукуючи, що вони казаки. Вони сказали нам, що православні люди з Новосибірського приходу прийшли рятувати руський народ, боротися за віру. Вони були дійсно п'яні, почали розмахувати своїми хрестами та змушували нас стати на коліна для покаяння. Один з них декілька разів ударив Льюху [Олексія] хрестом, аж поки не пішла кров і він не зламав свій хрест".

Концепт братерства Руського Світу, захист канонічного православ'я та сильні антизахідні настрої підірвали офіційний нейтралітет церковної влади Російської православної церкви та Української православної церкви Московського патріархату. За останній рік ці елементи злилися в одне, утворивши небезпечне поєднання радикалізму, насильства в імення Бога та загальної безкарності перед законом, ефективно приховуючи справжні політичні наміри Росії за воєнним конфліктом.

7. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА РЕЛІГІЙНОЮ ОЗНАКОЮ ТА КОНФІСКАЦІЯ ЦЕРКОВНОГО МАЙНА ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ЦІЛЕЙ

7.1 Міжцерковний молитовний марафон у Донецьку

У березні 2014 року представники місцевих церков об'єдналися задля створення Донецької ради церков, утвореної з 60 церков різних деномінацій. За словами місцевого пастора греко-католицької церкви, місцеве священицтво Московського патріархату також було запрошене приєднатися до організації, проте воно відхилило запрошення, апелюючи до відсутності дозволу "згори". Радою був організований молитовний марафон на одній з головних площ міста – площі Конституції – зі щовечірніми богослужіннями. Спочатку на молитву сходилося 30-40 людей, але незабаром служіння стало приваблювати до сотні людей, і молитви стали організовувати й у денний час. Було встановлено намет для вірян, де постійно знаходилися пастори різних деномінацій, щоб підтримувати тих, хто приходив на молитву. Молилися за мир, за закінчення насилля та за збереження єдності України. З огляду на це, зібрання, попри релігійний характер, несли проукраїнські настрої. У ряді випадків місцеві проросійські бойовики паплюжили намет, кидали національну символіку в річку неподалік, погрожували священнослужителям застосуванням насильства. Ці напади супроводжувалися релігійно мотивованими образами й заявами, що "уніатам", "схизматикам" та "сатаністам" не місце на Православній землі. 23 травня близько 25 озброєних бойовиків з місцевого проросійського військового угруповання зруйнували молитовний намет, забрали усе обладнання та погрожували застрелити кожного, хто знову прийде молитися. Сергій Косяк, місцевий пастор церкви "Асамблея Бога" та один із організаторів молитовного марафону, добивався переговорів з командувачем проросійських бойовиків одразу після нападу. Проте його затримали та жорстоко побили, нібито за проукраїнські погляди. Молитовний марафон дозволили проводити за умови, що Україна не буде згадуватись як держава.

Протестантський пастор Сергій Косяк після його "дискусій" з бойовиками щодо дозволу проводити Міжцерковний молитовний марафон, травень 2014

За словами кількох пасторів, політика за загальною атмосферою в Донецьку суттєво змінилася після того як Ігор Гірін, колишній офіцер розвідки Росії, котрий командував протизаконно сформованими силами в Слов'янську, утік у Донецьк в липні 2014 та став "Міністром оборони". Ряд аналітиків зауважив, що якщо до цього релігія як єдиний мотив для переслідувань був дещо нечітким, то зі встановленням нового режиму в Донецьку стало зрозумілим, що будь-яка людина, яка не визнає православ'я Московського патріархату, вважатиметься ворогом. Багато пасторів також

погоджуються, що до прибуття Гірка вони могли знайти певний компроміс з місцевими бойовиками, оскільки знали багатьох з них особисто. На початку липня до міста стало прибувати значно більше осіб не слов'янського походження та руських казаків. Останні особливо підозріло ставилися до молитовних зібрань, оскільки вони сповідують особливо фанатичний вид православ'я. Зрештою, у серпні 2014 намет було примусово демонтовано проросійськими бойовиками, а громадські богослужіння заборонені як "несанкціоновані зібрання". 14-х з організаторів марафону брали в полон в різний час, багатьох били та катували під час ув'язнення.²⁶

Олександра Хомченка, пастора та одного з організаторів міжцерковного молитовного марафону було викрадено 8 серпня 2014 року після проведення молитви на площі Конституції. Бойовики вивезли його в сусіднє місто Макіївку та висунули обвинувачення в організації несанкціонованих зібрань, допомозі українській армії та залучення людей до секти. Викрадачі дали Олександрові чітко зрозуміти, що "на цій землі має бути лише одна релігія". Він провів в ув'язненні чотири дні та отримав серйозні тілесні ушкодження після жорстокого побиття та катування душінням. "Вони підвісили мене за гачок й одягнули на голову протигаз. Вони стискали отвір в кінці трубки, блокуючи потік повітря, щоб я не міг дихати. Коли я непритомнів, вони відкривали отвір та покривали його тканиною, змоченою в етанолі. Я робив глибокий вдих, адже був на межі втрати свідомості, і відчував вогонь у грудях. Я кашляв та задихався від нестачі свіжого повітря. Тоді вони знову починали мене бити кийками по грудях і спині. Це повторювалося знову й знову". Пастора також виводили для розстрілу, популярного методу катувань серед проросійських бойовиків за свідченнями багатьох постраждалих.

Олександра Хомченка було катовано шляхом побиття, удушення та імітації розстрілу, серпень 2014, Донецьк

²⁶ Сергій Косяк, пастор церкви "Асамблея Божа", Донецьк

Станом на березень 2015, молитви проводяться секретно, у домах невеликої кількості пасторів та парафіян, що залишилися в окупованому Донецьку.

Проросійські бойовики руйнують намет молитовного марафону на площі Конституції в Донецьку, травень 2014

7.2 Українські греко-католицька та римо-католицька церкви

Отець Тихон (Сергій) Кульбака, інший організатор Міжцерковного молитовного марафону в Донецьку, був викрадений проросійськими бойовиками під прицілом пістолету з автостоянки супермаркету по вулиці Артема 4 липня 2014 року. Сам священник не міг сказати, де саме його взяли, оскільки втратив свідомість від ефіру, який застосували під час викрадення. Він перебував в ув'язненні з зав'язаними очима протягом десяти днів. Йому відмовили в ліках, необхідних для лікування його діабету, що згодом спричинило серйозні ускладнення здоров'я. Йому також відмовляли у достатній кількості води, і щоб запобігти зневодненню організму він був змушений пити воду з туалету. Увесь його харчовий раціон протягом дня складав хліб, який, як було відомо бойовикам, є смертельно небезпечним для діабетика. Як і у випадках з іншими священниками, бойовики влаштовували йому "розстріл", який за твердженням отця Тихона, є однією з їхніх розваг. Його тричі виводили, ставили до стіни та змушували читати останню молитву. Бойовики стріляли у повітря й у стіну біля його голови, що викликало шоківий стан, а згодом і хворобу серця. "Він [проросійський бойовик] штовхнув мене і я врізався у стіну. Він вдарив мене головою об стіну та наказав молитися. Я почав читати молитву Господню. Потім почув звук перезарядки пістолета й ряд автоматичних пострілів. Моє вухо відчувало жар від гарячого повітря пострілів, і я усвідомив, що вони ціляться в стіну поряд з моєю головою. Я відчував як шматки штукатурки зі стіни падають мені на голову. Це було дійсно голосно, оглушливо. Я знепритомнів. Коли я прийшов до тями, то лежав на мокрій землі

надворі. Усі сміялися, за межами камери я чув багато голосів, а не лише два. Вони вважали, що це дуже весело. Потім облили мене водою, вдарили та наказали знову піднятись”.

Отця Тихона також долучали до демагогічних “розмов”, під час яких людина, освічена в релігійних та біблійних дослідженнях, проводила йому лекції щодо правоти сепаратистів, істинності православ’я та еретичної природи усіх інших релігій. “Якби хто-небудь почав молитися за Радянський Союз у центрі Берліна під час Другої світової війни, як думаєте, що б із ним сталося? А ви молитесь за Україну в самому серці Новоросії! Ви – наші вороги, а що роблять з ворогами? Ворогів необхідно знищити: всіх уніатів, схизматиків і еретиків”.

До ув’язнення, пастору Сергію Кульбаці неодноразово погрожували по телефону. Його машина також постраждала від вандалізму, червень 2014, Донецьк

Віктор Вонсович, католицький священик приходу Пресвятого Серця Ісусового в Горлівці був заарештований проросійськими бойовиками. Його утримували в полоні протягом десяти днів. Після звільнення йому погрожували розстрілом у разі повернення до Горлівки.²⁷

Католицький священик Павло Вітек, поляк, який брав участь у подіях Міжцерковного молитовного марафону в Донецьку, також був викрадений бойовиками. Він провів день у сумнозвісному підвалі будівлі служби безпеки, що знаходиться під контролем бійців ДНР.

У вересні 2014 у своєму зверненні до “Допомога церкві в потребі” римо-католицький нунцій в Україні архієпископ Томас Едвард Галліксон заявив: “Наразі у мене немає новин від католицьких священиків та парафіян грецького і латинського приходів, які залишаються в тих регіонах Луганська і Донецька, що перебувають під контролем терористів та росіян; навіть Екзарх Донецький, єпископ Стефан Миньок мусив тікати з місця бойових дій”.²⁸

²⁷ Інститут Релігійної Свободи, Київ, Україна:

http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1456%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=ru

²⁸ Zenit: <http://www.zenit.org/en/articles/nuncio-to-ukraine-gives-overview-of-church-s-most-pressing-needs>

7.3 Українська православна церква Київського патріархату

За словами Сергія Горобцова, архієпископа Київського патріархату в Донецькому та Маріупольському районах, 30 з 40 приходів на окупованій території зараз не діють.²⁹ Більшість духовенства разом зі своїми сім'ями мусили виїхати з регіону через появу їхніх імен “списках розстрілу” ДНР. Деякі з тих, хто залишається у зоні бойових дій організовують підпільні богослужіння. Є також два незалежних звіти про знищення церковного майна.

У травні 2014, через місяць після окупації Слов'янська проросійськими бойовиками, група руських казаків захопили власність Української православної церкви Київського патріархату на вулиці Карла Маркса. Місцевий священник, архімандрит Савва, проводив щоденну месу українською та молився за мир в Україні. Бойовики православної армії назвали його фальшивкою. Священник залишив місто після того як його ім'я з'явилося у «списках розстрілу» та повернувся після того, як українські збройні сили відновили контроль над містом.³⁰

Олександр Шкумату, священнику з Новоазовського району, неодноразово погрожували нібито за проведення панахиди за сім'єю, вбитою проросійськими бойовиками. У місцеву церкву Київського патріархату стріляли, вікна було розбито, а ікони, літературу та інші церковні об'єкти спалено на церковному подвір'ї. Будинок отця Олександра також обшукали, багато його особистих речей спалили.³¹

Два священники, Олександр Шумін та Валерій Лоторев були викрадені під прицілом пістолетів протизаконних військових угруповань ДНР. Їх вивезли за межі міста та жорстоко побили за організацію невідкладної допомоги пораненим українським солдатам.³²

Двох інших священників, Павла Мінькова та Юрія Іванова, викрали, утримували в полоні та відправили працювати в таборах проросійських сил.³³

Валентина Сировецького, капелана волонтерського батальйону Айдар, який змагається на стороні українських регулярних збройних сил, було затримано на одному з так званих пропускних пунктів ЛНР у липні 2014 року. Його утримували в полоні близько двох місяців у Луганську. Протягом цього часу його неодноразово били, змушували рити траншеї та ями для масових поховань, а також правити ритуальні панахиди за померлими. Він “заробив” зламані ребра та гепатит С.

7.4 Протестантські та євангелічні церкви

Убивство чотирьох євангелістів, Слов'янськ

8 червня 2014 року після святкової недільної служби в церкві Преображення в Слов'янську в день Трійці, проросійські бійці арештували чотирьох членів церкви: двох старших синів пастора – Рувима Павенка й Альберта Павенка, та двох дияконів церкви – Віктора Брадарського та Володимира Величка. Чоловіків забрали в колишню

²⁹ Інформація дійсна на час інтерв'ю з Сергієм Горобцовим у лютому 2015

³⁰ Свідчення Архімандрита Савви

³¹ Свідчення Архієпископа Сергія Горобцова

³² Свідчення Архієпископа Сергія Горобцова

³³ Свідчення Архієпископа Сергія Горобцова

будівлю служби безпеки України в Слов'янську, жорстоко побили та вбили.³⁴ Їхні тіла знайшли в братерській могилі на території місцевого дитячого шпиталю коли проросійські бойовики покинули місце, після звільнення Слов'янська українськими військовими підрозділами.

Служіння пам'яті вбитих Володимира Величка, Віктора Брадарського, Рувіма та Альберта Павенка, Слов'янськ, червень 2014

Церква "Добра Новина", Слов'янськ³⁵

Церква "Добра новина" в Слов'янську неодноразово атакувалась проросійськими бійцями. У квітні 2014 року озброєні люди увірвались до будівлі для обшуку, шукаючи докази того, що церква підтримує Правий сектор – український волонтерський батальйон, відомий вважався фашистським завдяки старанням російських медіа. Духовенство та паству змусили лягти на землю обличчями донизу, поки вони шукали докази. Невдовзі бойовики відкрили для себе, що з даху церкви чудово видно місто, а отже він є ідеальною позицією для стрільби. Декілька разів наприкінці квітня та на початку травня 2014 проросійські бойовики на чолі з Ігорем Гіркіним вривались до церкви вночі та займали позиції на даху, про що свідчили розбиті замки та вікна, які ведуть на дах. Зрештою вони зайняли будівлю цілком і православний священик, якого пізніше відняли на відео так звані ДНР-івці, прийшов до церкви і заявив, що віднині церква належить православним. На початку в церкві розташовувались близько 10-15 бойовиків. Пізніше до них приєдналися 40 бійців казацької армії та місцевих злочинців. Загалом у церкві знаходилось до 100 бойовиків. 8 червня вони перевезли на територію церкви артилерійське знаряддя НОНА-С й під супровід молитов та співу православного священика обстріляли позиції українських сил.³⁶

Коли проросійські бойовики покинули Слов'янськ, українська армія вивезла з території церкви три вантажівки зброї.

³⁴ Інтерв'ю з Ігорем Рибальченко для Vice News: https://www.youtube.com/watch?v=UBsEkF_GY0E

³⁵ Свідчення пастора Петра Дудника та члена церкви Євгена Ткачова

³⁶ Відео відзняте та поширене проросійськими бойовиками: <https://www.youtube.com/watch?v=ljFKNeuL6qQ>

Поміж затриманих духовників та парафіян церкви "Добра Новина" були керівник Євангелічної асоціації Церкви Божої єпископ Олексій Демидович та Геннадій Лисенко. Останнього в полоні допитували про структуру управління церкви, зв'язавши його руки та голову клейкою стрічкою. Його кололи ножом, били та погрожували прострелити голову.

Кадри з відео, опублікованого протизаконними проросійськими бойовиками. Стрільба зі зброя НОНА-С з території церкви "Добра Новина" (ліворуч) та супровід цих дій молитвами священників (праворуч), червень 2014

Церква "Слово Життя", Торез, Шахтарськ, Донецьк

19 червня приміщення євангельської церкви "Слово Життя" в Торезі було захоплено бойовиками з шевронами казацької гвардії. Вони погрожували вірянам і духовенству розстрілом та наполягали на тому, що євангелісти є сектантами.³⁷

Така ж церква в Шахтарську була захоплена бойовиками лише на два дні пізніше. Пастора Миколу Калініченка затримали та попередили, що в разі продовження релігійної діяльності його розстріляють.³⁸

Свідчення очевидців підтверджують, що церкви в Шахтарську й Торезі використовувались як база для подальшого просування проросійських позицій, на території церков були побудовані барикади, було завезено зброю. 13 серпня будівлю церкви "Слово Життя" в Донецьку також захопили. Кореспондент VICE News Саймон Островський прибув до Донецька, щоб відвідати таємні служіння протестантської церкви та поспілкуватися з бійцями Донецької Народної Республіки. Один з повстанців, опитаних за межами церкви "Слово Життя" в Донецьку заявив, що баптизм – це секта й що він особисто взявся за зброю, щоб відстояти православну державу.³⁹

Донецький Християнський Університет, Донецьк

8 липня 2014 року комплекс Донецького Християнського Університету було захоплено проросійськими бійцями. Діючий ректор Університету, Олег Стейн, отримав наказ від "Міністерства Донецької Народної Республіки" звільнити будівлю протягом двох днів, залишаючи все, окрім особистих речей. Комплекс включає дитячий садок, середню школу, університет, адміністративну будівлю, гуртожиток, сімейні будівлі для співробітників університету, гаражі, складські приміщення, тенісні корти та багато обладнання. Досі комплекс використовується як військова база ДНР з контрольно-

³⁷ Свідчення Сергія Косяка

³⁸ Інститут Релігійної Свободи, Київ, Україна:

http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1456%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=ru

³⁹ Репортаж VICE News. Протестантські церкви в Донецьку: релігійна війна в Україні, березень 2015:

<https://www.youtube.com/watch?v=mhEe2PSaEW0>

пропускними пунктами, барикадами, зброєю та військовою технікою, зокрема танками.

Церква адвентистів сьомого дня, Дебальцеве, Горлівка

Церкву адвентистів сьомого дня в Дебальцевому було зруйновано внаслідок відкритого артилерійського вогню в ході військових дій за контроль над містом між силами ДНР та українськими збройними силами наприкінці червня 2014 року. Відповідно до повідомлення на офіційному веб-сайті Церкви адвентистів сьомого дня в Україні, проросійські бойовики розташувалися в адміністративній будівлі за 50 метрів від церкви й встановили поблизу Град та інші артилерійські знаряддя.⁴⁰ Церкву було майже повністю зруйновано в перехресному вогні. Священик церкви, Сергій Кобзар та його дружина Тетяна ховалися від обстрілу в підвалі, позбавлені електроенергії, їжі й з обмеженою кількістю питної води протягом двох днів.

27 вересня, бойовики ДНР увірвалися в горлівську церкву адвентистів сьомого дня під час причастя. Вони наказали припинити церемонію та розійтися по домах. Коли декі з вірян відважились запитати бойовиків про їхні права, їм наказали не совати носа куди не слід, і що "це православна земля і на ній не місце різним сектам". Пастора Сергія Литовченка схопили та вивезли в невідомому напрямку. Він утримувався в полоні бойовиків ДНР протягом 20 днів.⁴¹

Церква п'ятидесятників, Донецьк

У серпні 2014 року під час богослужіння в церкві п'ятидесятників Донецька, проросійські бійці наказали припинити служіння та заборонили парафіянам приходити до приміщення церкви в майбутньому. Унаслідок близько 60 людей залишили регіон та знайшли притулок у Маріуполі, прифронтовому місті, підконтрольному українській владі. Іван Прядка, пастор п'ятидесятників, так описав ці події: "Я знаходився в Донецьку в серпні 2014 року. Для проведення служінь ми орендували приміщення в центрі міста. Під'їхав джип, а згодом підійшло близько 30 хлопців з автоматами. Вони представились та почали допитувати нас перед входом у будівлю. Вони запитували про наше вчення та говорили, що ми помиляємось. Я заперечив, що ми навчаємо лише доброму. Зрештою, вони сказали, що якщо ми знову будемо збиратися, вони застрелять нас. Злочинці з ДНР вибрали ці приміщення для розміщення своїх бійців". Пастор додав, що більшість молитовних зібрань у Донецьку проводяться таємно, люди налякані, багатьох було побито.⁴²

Баптистська церква "Віфанія"

За інформацією різних відкритих джерел та свідченнями очевидців, більшість баптистських церков на окупованих територіях Луганська й Донецька були зайняті проросійськими бойовиками. Ці будівлі часто використовуються як табори, як це було у випадку з церквою "Віфанія". Станом на березень 2015 року, бойовики використовують це приміщення як військовий шпиталь, місце для тренувань та відпочинку, а також як кухню. У звіті для VICE News американська репортерка була допущена в приміщення церкви й змогла задокументувати наявність протизаконних

⁴⁰ Свідчення Сергія Кобзара, офіційний веб-сайт адвентистів сьомого дня в Україні: http://www.adventist.org.ua/news_vk_debaltsovo2014razrushen_mol_dom.html

⁴¹ Офіційний веб-сайт адвентистів сьомого дня в Україні: http://www.adventist.org.ua/news_vk_gorlovka2014_pohitili_advent_pastora.html

⁴² Репортаж VICE News. Протестантські церкви в Донецьку: релігійна війна в Україні, березень 2015: <https://www.youtube.com/watch?v=mhEe2PSaEW0>

угруповань бойовиків. В залі, де раніше багато людей збиралося для молитви, бойовики підвісили боксерську грушу та демонстрували свої бойові вміння перед камерою.⁴³

Церква Христова Петровського району, Донецьк

У жовтні 2014 озброєнні бойовики так званої ДНР захопили приміщення Церкви Христової в Петровському районі окупованого Донецька. За словами Леоніда Крижановського, старійшини церкви, близько десятка бійців з проросійського батальйону "Оплот" зібралися в залі спільноти. Командувач батальйону звинуватив лідерів церкви та зібрання в співпраці з американцями і відмітив, що "ми підтримуємо лише православну церкву, а вашим протестантським церквам тут не місце". Перш ніж покинути приміщення через два тижні потому, вони намалювали чорний череп зі схрещеними кістками та великими літерами написали назву їхнього батальйону "Оплот" на зовнішній стіні.

Інша група проросійських бійців зайняла церковне приміщення в листопаді 2014, і, станом на березень 2015 року будівля досі використовується як військовий табір. Від часу окупації церковної будівлі близько 100 членів спільноти зустрічаються таємно на молитви в різних місцях, розкиданих по всьому Донецьку. Коли Крижановського запитали чи він боїться, що протизаконні підрозділи міліції ДНР заборонять збиратися на богослужіння по домах, він відповів: "Ми не боїмося, адже й перших християн переслідували. Але вони не боялися проповідувати Ісуса Христа".⁴⁴

Повстанець переносить снаряд по будівлю Церкви Христової в Донецьку.
Березень 2015. Фото Франчески Волпі для Al Jazeera America

⁴³ Репортаж VICE News. Протестантські церкви в Донецьку: релігійна війна в Україні, березень 2015:
<https://www.youtube.com/watch?v=mhEe2PSaEW0>

⁴⁴ Репортаж VICE News. Протестантські церкви в Донецьку: релігійна війна в Україні, березень 2015:
<https://www.youtube.com/watch?v=mhEe2PSaEW0>

Інші випадки конфіскації церковного майна, затримання та катування духовенства

15 червня 2014 року озброєні бойовики самопроголошеної ДНР розгромили приміщення офісу євангельської церкви "Нове покоління" у Горлівці. З офісу винесли комп'ютерне обладнання, а також статутні документи.

17 червня 2014 року близько 3 години ночі 30 бойовиків незаконно сформованого проросійського батальйону "Восток" захопили християнський реабілітаційний центр "Вечірнє світло" в Донецьку та полонили 27 людей. Полонених звинуватили в співпраці з українськими волонтерськими батальйонами, але пізніше відпустили. 45

26 червня бойовики обшукали приміщення євангельської "Церкви переможців" міста Дружківка, конфіскували офісний комп'ютер, документи та гроші й протягом тижня утримували в полоні пастора Павла Ліська з дружиною. Їх звинуватили в співпраці з американцями та допомозі тим, хто бажав залишити зону конфлікту.

Є також інші докази насилля проти духовенства та членів протестантських церков, які наразі перевіряються командами МППЛ. Моніторинг злочинів на окупованих територіях є вкрай нелегким завданням. Багато постраждалих та свідків мають сім'ї та членів спільноти, які залишаються в зоні конфлікту, інші часто відвідують зону конфлікту та через страх за свою безпеку та безпеку своїх близьких відмовляються виступати свідками в злочинах.

8. ВИСНОВОК

Докази, надані в цьому звіті, підтверджують, що неправославні віряни, які живуть на території воєнного конфлікту в Україні, зазнають широкомасштабних та систематичних переслідувань з боку повстанців. У той час як переслідування за релігійною ознакою тісно переплетені з переслідуваннями за політичними поглядами, внаслідок чого неправославні віряни асоціюються з проукраїнськими політичними переконаннями та переслідуються з цього приводу, у цьому звіті наголошується саме на переслідуваннях за релігійною ознакою.

Переслідування за релігійними переконаннями вочевидь є добре скоординованою політикою та мають сильний православний підтекст. Лише православні віряни Московського патріархату позбавлені переслідувань та можуть вільно займатись релігійною діяльністю. Крім того, православ'я використано повстанцями як ідеологічна основа "розбудови держави", а все, що не має стосунку до руського православ'я, сприймається як вороже. Суть всього проекту Донецької Народної Республіки може бути виражена в одному реченні, взятому з кінця преамбули конституції: "створення суверенної незалежної держави, орієнтованої на відновлення єдиного культурно-цивілізаційного простору Руського Світу, на основі його традиційних релігійних, соціальних, культурних і моральних цінностей, з перспективою входження до складу Великої Росії як ореолу територій Руського Світу".

Російський націоналізм згадано як основу нової держави. Поняття "Руський Світ" фігурує в "конституції" декілька разів. Ось найбільш варті уваги цитати: "відчуваючи себе невід'ємною частиною Руського Світу як руської цивілізації... осягаючи

⁴⁵ Свідчення Сергія Косяка, Олега Стейна: <http://prochurch.info/index.php/news/more/29617>

З керівником центру реабілітації не вдалося зв'язатися для взяття інтерв'ю

нероздільність долі усього Руського Світу та бажаючи залишатись його частиною... залишаючись прихильниками ідеалів і цінностей Руського Світу та шануючи пам'ять предків..."

Стаття 9 (2) конституції Донецької Народної Республіки проголошує, що "первісною та панівною вірою є Православна віра..., що сповідується Руською Православною Церквою (Московський Патріархат)". Крім особливого привілейованого статусу Російської православної церкви, будь-яка "небажана" релігія може опинитись поза законом і відповідно до статті 21 цього ж документу: "... ніщо в даній Конституції не обмежує Донецьку Народну Республіку в праві проведення політики, спрямованої на захист населення від діяльності релігійних сект відповідно до закону".

Масштабність та інтенсивність переслідувань, які відчуває на собі громадське населення в південно-східних областях України достатні, щоб визначити їх як злочини проти людяності, згідно з визначенням міжнародного права. Спостереження, надіслані ЦГС та МППЛ, можуть надати докази на підтвердження того, що до неправославних вірян застосовувались вбивства, катування, примусові переміщення, позбавлення свободи та жорстоке позбавлення свободи, які порушують первісні права, викладені в міжнародному праві. Від початку конфлікту, десятки місць богослужіння були захоплені та наразі перебувають під контролем озброєних угруповань. Темп фізичних нападів зростає та змушує вірян тікати або практикувати свою віру таємно.

Спостерігачі ЦГС та МППЛ не змогли знайти докази ефективного контролю відносно вищезгаданих злочинів. Як підтвердження прямої участі Російської Федерації в конфлікті, що триває в південно-східній Україні, Росія бере на себе відповідальність за попередження та розслідування злочинів, згаданих у цьому звіті. Через політичні та практичні обставини, що можуть перешкоджати ефективному розслідуванню цих злочинів, ЦГС та МППЛ закликають українську владу офіційно оформити заяву про початок процесу відповідно до статті 12 (3) Римського статуту, яка вимагає визнання державою юрисдикції Міжнародного кримінального суду для судового розслідування злочинів проти людяності, що мають місце на території України. Це служитиме інтересам постраждалих від конфлікту та допоможе покласти край розгулу безкарності в регіоні.